

EFFICIENT USE OF PRODUCTION CAPACITIES OF GRAIN PROCESSING ENTERPRISES IN KAZAKHSTAN

¹*SakenSeifullin Kazakh Agrotechnical University, Nur-Sultan, Kazakhstan*

Андатпа. Қазақстанның әлемдік астық нарығындағы орны анықталған. Оның азық-түлік индустриясындағы рөлі және астық пен оны қайта өңдеу өнімдеріне әлемдегі сұраныстың өсуі жағдайында экологиялық таза өнім экспортының перспективалы мүмкіндіктері қарастырылған. Осы саланың маңызды мәселелерінің бірі анықталған: ұнның арзан ресурстарды, оның ішінде сапасыз шикізат пен біліктілігі төмен қызметкерлердің еңбегін қолдану есебінен шығындарды қысқартуға ұмтылуы. Аумақтық орналасу ерекшеліктерін ескере отырып, Қостанай, Солтүстік Қазақстан және Павлодар облыстарында ұн өндіру шарттары сипатталған. Астық шикізатын өңдеу бойынша кәсіпорындардың өндірістік қуаттарының қазіргі жай-күйі мен жүктелу көрсеткіштері талданған. Осы аймақтарда 2018-2019 жылдары ұн мен ұн өнімдерін өндіру динамикасы ұсынылған. Ұн өңдейтін кәсіпорындардың орташа жылдық қуаты және азық-түлік көлемін пайдалану дәрежесі зерделенген. Қайта өңдеу кәсіпорындарында дәнді дақылдарды терең өңдегеннен кейін қазақстандық азық-түлік ассортиментінің импорты мен экспортының теңгерімі есептелген. Республиканың тағам өнеркәсібінің жоғары әлеуеті саланың өндіріс ауқымын едәуір арттыруға мүмкіндік береді. Қазақстан Республикасы экологиялық таза органикалық өнімдердің кең ассортименті бар ірі экспорттаушы, дамыған индустриялық ел болады, бұл өз кезегінде халықтың өмір сүру сапасын арттырады және елдің азық-түлік қауіпсіздігін қамтамасыз етеді.

Аннотация. Определено место Казахстана на мировом зерновом рынке. Рассмотрены его роль в продовольственной индустрии и перспективные возможности экспорта экологически чистой продукции в условиях возрастающего спроса на зерно и продукты его переработки в мире. Выявлена одна из серьезных проблем данной отрасли: стремление мукомолов к сокращению затрат за счет применения дешевых ресурсов, в том числе некачественного сырья и труда низкоквалифицированных работников. С учетом особенностей территориального расположения описаны условия производства муки в Костанайской, Северо-Казахстанской и Павлодарской областях. Проанализированы современное состояние и показатели загрузки производственных мощностей предприятий по переработке зернового сырья. Представлена динамика выработки муки и мучных изделий в данных регионах за 2018-2019 годы. Изучены среднегодовая мощность мукомольных предприятий и степень

использования объемов продовольствия. Рассчитан баланс импорта и экспорта казахстанского ассортимента продуктов питания после глубокой обработки зерновых на перерабатывающих предприятиях. Высокий потенциал пищевой промышленности республики позволяет отрасли значительно повысить масштабы производства. Республика Казахстан станет крупным экспортером, развитой индустриальной страной с широким ассортиментом экологически чистой органической продукции, что, в свою очередь, повысит качество жизни населения и обеспечит продовольственную безопасность страны.

Abstract. The place of Kazakhstan on the world grain market has been determined. Its role in the food industry and promising opportunities for the export of environmentally friendly products in the context of increasing demand for grain and its processed products in the world have been explored. One of the serious problems of this industry has been identified: the desire of flour mills to reduce costs through the use of cheap resources, including low-quality raw materials and the labor of low-skilled workers. Taking into account the peculiarities of the territorial location, the conditions for production of flour in Kostanay, North Kazakhstan and Pavlodar regions are described. The current state and indicators of utilization of production capacities of grain processing enterprises are analyzed. The dynamics of production of flour and flour products in these regions for 2018-2019 is presented. The average annual capacity of flour processing enterprises and the degree of use of food volumes were explored. The balance of import and export of the Kazakhstani assortment of food products after deep processing of grain at processing enterprises is calculated. The high potential of the food industry of the republic enables the industry to significantly increase the scale of production. The Republic of Kazakhstan will become a major exporter, a developed industrial country with a wide range of environmentally friendly organic products, which, in turn, will improve the quality of life of the population and ensure food security of the country.

Түйінді сөздер: агроөнеркәсіптік кешен, астық дақылдары, өндіріс, қайта өңдеу, өндірістік қуаттар, ұн өнімдері, экспорт, импорт, бәсекеге қабілеттілік, азық-түлік.

Ключевые слова: агропромышленный комплекс, зерновые культуры, производство, переработка, производственные мощности, мучные изделия, экспорт, импорт, конкурентоспособность, продукты питания.

Keywords: agriculture, grain crops, production, processing, production facilities, flour products, export, import, competitiveness, food.

Кіріспе. Қазақстанның астық нарығы неғұрлым дамыған салалық нарықтардың бірі [1]. Қазірдің өзінде астық дақылдарын ірі экспорттаушылар қатарына кіреміз. Астық экспорты жақсы, бірақ оның қайта өңделген өнімдерін экспорттау одан да тиімдірек болмақ. Қазақстанның орасан зор экологиялық таза аумақтары мен экологиялық таза азық-түлік өнімдері астық өндірісін одан әрі дамытудың перспективалық мүмкіндіктерін көрсетеді. Сондықтан ауыл шаруашылығы өндірісінде сапалы серпіліс жасау, ұн өнімдерін қайта өңдейтін кәсіпорындардың жұмысын нығайту аса маңызды деп есептейміз. Қазақстандық бидай сапасы бойынша әлемдегі ең үздіктердің біріне жатады. Сондықтан, басқа мемлекеттер Қазақстанның сапалы бидайын ұн және ұн өнімдерінің ассортиментін өндіру кезінде олардың сапасын жақсартушы ретінде пайдаланады. Ондағы негізгі мақсат түпкі өнімнің бағасын арзандату.

Қазақстандағы қазіргі кездегі ұн өндіретін кәсіпорындар – еліміздің тамақ индустриясының аса маңызды саласы: бұл

саланың дамуы Қазақстанның азық-түлік қауіпсіздігін қамтамасыз етуде, ауыл шаруашылығы кәсіпорындарының дамуында, шағын және орта бизнестің дамуы мен жаңа жұмыс орындарын құруда ерекше маңызға ие. Дегенмен, әлем бойынша астық өнімдеріне сұраныстың жылдан-жылға артуы бұл саланың кейбір проблемалық тұстары бар екендігін көрсетіп отыр. Қазақстандағы астық нарығының басты проблемасы – оны қайта өңдеу саласындағы жұмыстардың жүйелі ұйымдастырылмауымен тікелей байланысты.

Қазақстан Республикасының тамақ өнеркәсібінің жоғары әлеуеті салаға өндіріс көлемін едәуір арттыруға мүмкіндік береді. Қазақстан негізгі экспорттаушы, кеңейтілген экологиялық таза органикалық өнімдері бар дамыған ауыл шаруашылығының қуаты бола алады.

Зерттеу материалдары мен әдістері. Қазақстандық ауыл шаруашылығы өнімдерінің экспорттық әлеуетін арттыруға ықпал ететін саланы индустрияландыру міндеттерінің бірі – терең ғылыми зерттеулер және

кадрлармен қамтамасыз етуге негізделген заманауи инновациялық технологияларды енгізу [2].

2018 жылғы ақпараттық мәліметтерді негізге алатын болсақ, республика бойынша 500-ден астам дәнді дақылдарды қайта өңдейтін кәсіпорындар тіркелген. Оның ішінде нақты бағыттар бойынша жұмыс істейтіндер: жарма өндіру бойынша 270-тен астам кәсіпорын, оның ішінде күріш өңдеу бойынша 70-тен астам; макарон өндіретін кәсіпорын 30-дан астам, дәнді дақылдарды терең өңдейтін 3 кәсіпорын бар [3].

Ұн өнімдерін өндіретін көптеген кәсіпорындар арзан ресурстарды (сапасыз шикізат пен біліктілігі аз қызметкерлердің еңбегі) пайдалану есебінен ұн өндіруге жұмсалған шығындарды қысқарту мақсатын көздейді, осының нәтижесінде өнім сапасы төмендеп, тұтынушылардың саны азаяды, отандық өнімге деген тұтынушылардың сенімі жоғала бастайды.

Сондықтан, стратегиялық мүмкіндігі жоғары бұл салаға прогрессивті технологияларды енгізу, өндірістік процестерді автоматтандыру аса маңызды. Сонымен қатар, өндіріс тиімділігінің құрамдас бөлігі

ретіндегі ұн өнімдерін қайта өңдеуші кәсіпорындардың өнім ассортименттері бойынша өнімінің өзіндік құнын оның сапасына нұқсан келтірмей азайту мемлекеттік деңгейдегі басты мәселе ретінде қарастырылады [4,5].

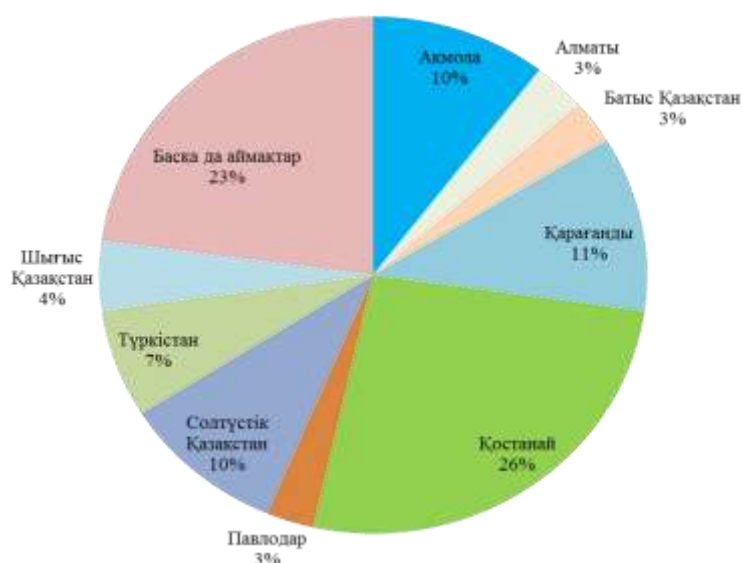
Нәтижелер және оларды талқылау.

Қазақстандағы ұн өндірісі мен оны қайта өңдейтін кәсіпорындардың қазіргі жағдайын сипаттау үшін олардың аймақтық ерекшеліктері мен территориялық орналасуын да ескерген жөн.

1 суретте 2019 жылғы республика бойынша ұн өнімдерін өндіретін аймақтардың құрылымы көрсетілген.

Республиканың территориялық ерекшеліктерін ескере отырып, Қазақстанның солтүстік бөлігінде орналасқан Қостанай, Солтүстік Қазақстан, Павлодар облыстарындағы статистикалық көрсеткіштерге ерекше тоқталып өткен дұрыс.

Республика бойынша ұн және ұн өнімдерін қайта өңдеу саласы бойынша бірінші орында Қостанай облысы (26,3%); екінші орында Солтүстік Қазақстан облысы (10%) тұр.

1 сурет – Қазақстан Республикасы бойынша дәнді дақылдардан ұн өндіру құрылымы, 2019 ж.

Павлодар облысын (2%) осы көрсеткіш бойынша республиканың солтүстік өңірлерінің соңғы қатарында көруге болады. Алайда, бұл облыс соңғы жылдары (2015-2018 жж.) бидай өнімділігін ұлғайтуды жалғастыруда. Павлодар облысындағы бидайдың өнімділігі 2014 ж. әр гектардан 5,8 центнер болса, 2018 ж. 11,2 ц/га құрады [6].

Келтірілген мәліметтерді 2018 жылдың сәйкес кезеңімен салыстырғанда 2019 жылдағы көрсеткіш әлдеқайда төмен екендігін көруге болады. Атап айтқанда, 2018 жылы Қазақстан Республикасы бойынша дәнді дақылдардан ұн өндірудің алдыңғы қатарында тұрған Қостанай облысы 2019 жылы 2018 жылмен салыстырғанда 9%; Солтүстік Қазақстан облысы 3% төмендеп отыр.

A decorative border consisting of a continuous row of small, solid black diamond shapes.

түйіршіктер мен өнімдер барлық облыста өсу көрсеткішімен сипатталады. Дегенмен, Қостанай облысында бидай мен меслиннің ұсақ тартылған ұны 2017 жылды 2016 жылмен салыстырғанда 15,1% артқан, ал 2018 жылды 2017 жылмен салыстырғанда керісінше 9,8% төмендеп отыр. Солтүстік Қазақстан облысында жаңа піскен нан өнімі 2017 жылды 2016 жылмен салыстырғанда 1 857 тоннаға немесе 5,9%, 2018 жылды 2017 жылмен салыстырғанда 2 302 тоннаға немесе 7,8% азайған. Ал Павлодар облысында макарондар, кеспелер, кускус және ұннан жасалған ұқсас өнімдерді өндіру көлемінің әр жыл сайын азайып отырғаны байқалады [7.8].

1 кесте – Қостанай, Солтүстік Қазақстан және Павлодар облыстарындағы ұн және ұн өнімдерін өндіру динамикасы 2016-2019 жж.

Облыстар	2016	2017	2016 жылмен ауытқу (+/-)	2018	2017 жылмен ауытқу (+/-)	2019 жылдың қаңтар- тамыз айларына
Бидай мен меслиннің (бидай мен қара бидайдың қоспасы) ұсақ тартылған ұны, тонна						
Қостанай	1 120 351	1 289 855	+169 504	1 163 749	-126 106	589 443
Павлодар	52 293	57 858	+5 565	66 837	+8 979	62 717
Солтүстік Қазақстан	370 531	354 691	-15 840	431 469	+76 778	217 953
Өзге де дәнді дақылдардан жасалған жарма, ірі тартылған ұн және түйіршіктер мен өнімдер, тонна						
Қостанай	2 921	4 497	+1 576	6 375	+1878	4 946
Павлодар	20 144	27 326	+7 182	32 631	+5305	19 759
Солтүстік Қазақстан	901	925	+24	1 171	+246	1 546
Жаңа піскен нан, тонна						
Қостанай	47 159	45 211	-1 948	41 874	-3337	28 365
Павлодар	38 406	39 320	+914	36 230	-3090	24 728
Солтүстік Қазақстан	31 390	29 533	-1 857	27 231	-2302	17 487
Макарондар, кеспелер, кускус және ұннан жасалған ұқсас өнімдер, тонна						
Қостанай	26 155	28 933	+2 778	27 189	-1 744	18 688
Павлодар	8 766	8 455	-311	8 231	-244	4 944
Солтүстік Қазақстан	18 662	19 113	+451	22 868	+3 755	16 586

– крахмал және сироптар – 60 мың тонна.
Бұл мәліметтерден Қазақстанның ұн өндіру саласы елдің ішкі қажеттіліктерін толық қамтамасыз етіп отырғандығын көруге болады.

2 кестеде дәнді дақылдарды қайта өңдегеннен кейінгі өнімдерінің ассортиментінің кейбір түрлері (ұн) елдің ішкі қажеттіліктерінен асып түссе, кейбір өнім ассортименттерінің (жарма, кеспе және макарондар) жеткіліксіз болғаны көрсетілген.

2 кесте Қаржы министрлігі Мемлекеттік кірістер комитетінің статистикалық деректері мәліметтерінен көріп отырғанымыздай Қазақстанның дәнді дақылдарын қайта өндегеннен кейінгі өнім ассортиментінің

Рынок продовольственной продукции

түрлері бойынша ұн өнімі ішкі қажеттілікті толық қамтамасыз етіп отыр. Күрішті қоса алғандағы, ірі тартылған жарма мен ұн өнімдерінің импорты – 5,0%; кеспе және макарон өнімінің импорты – 19,5%. Демек,

Қазақстанның стратегиялық мүмкіндігі жоғары болып табылатын дәнді дақылдар саласын одан әрі дамыту үшін қайта өңдеу кәсіпорындарының өндірістік қуатын толық пайдалану маңызды [9].

2 кесте – Қазақстанның дәнді дақылдарды қайта өңдегеннен кейінгі өнім ассортиментінің импорты мен экспортының балансы, 2018 ж.

Өнім	Отандық өнімдермен қамтамасыз етілуі, %	Импорт, %	Өндіріс, мың тонна	Экспорт, %	Ішкі тұтыну, %
Ұн	99,0	1,0	астам 4 000,0	58	42
Жарма	95,0	5,0	250,0	43	57
Кеспе және макарон	80,5	19,5	170,0	23	77

Республиканың ұн өндіру кәсіпорындарының қолда бар қуаттары елдің ішкі қажеттілігінен 2,4 есе артық және ұн экспортын тұрақты қамтамасыз ете алады.

2018 жылғы статистикалық деректер бойынша Қазақстанда ұнды қайта өңдеу бойынша кәсіпорындардың орташа жылдық қуаты мен өндіріс көлемі келесідей:

– бидай мен меслиннен жасалған ұсақ тартылған ұндарды қайта өңдеу қуаты – 9 886,4 мың тонна, ал қайта өңделгені – 3 544,1 мың тонна. Есепті жылы орташа жылдық қуатты пайдалану – 35,8%;

– жаңа піскен нанды өңдеу қуаты 644,6 мың тоннаны құрайды, ал өңделгені – 71,3 мың тонна. Есепті жылы орташа жылдық қуатты пайдалану – 42,8%;

– макарондар, кеспе, кускус және ұсас ұн өнімдерін қайта өңдеу қуаты – 309,8 мың тонна, қайта өңделгені – 157,2 мың тонна. 2018 жылғы орташа жылдық қуатты пайдалану – 50,8%. Осы мәліметтерден өндірістік қуаттылық толық пайдаланылмай келеді. Сондықтан, ұн өнімдерін қайта өңдеудің жылдық қуаттылықтарын толық пайдалану есебінен экспорт көлемін ұлғайту өзекті мәселе екендігін атап өткен дұрыс.

Келтірілген статистикалық деректер нақты болу үшін республиканың солтүстік бөлігінде орналасқан Қостанай, Солтүстік Қазақстан, Павлодар облыстарындағы ұн және ұн өнімдерін қайта өңдеу қуаттылықтарын пайдалану жағдайын қарастырамыз.

3 кестеден көріп отырғанымыздай, республика бойынша және Қостанай, Павлодар, Солтүстік Қазақстан облыстары бойынша ұн және ұн өнімдерін өндіретін кәсіпорындардың өндірістік қуаты 2018 жылы 35-50% шамасында ғана болып отыр. Тек Қостанай облысы бойынша ғана өнімнің макарон, кеспе, кускус және ұн өнімдерін қайта өңдеу түрі оң нәтижені құрап отыр (83,1%), оның өзінде 100% жетпейді.

Қарастырылып отырған облыстардың ішінде қайта өңделген өнімнің барлық түрлері бойынша Қостанай облысы республика бойынша басымдылыққа ие. Атап айтқанда, бидай мен меслиннің (бидай мен қара бидайдың қоспасы) ұсақ тартылған ұны – 44%, жаңа піскен нан бойынша – 52,8%, макарон, кеспе, кускус және ұннан жасалған өнімдер бойынша 83,1% тиеселі. Жалпы алғанда өндіріс қуаты толық пайдаланылмай отыр [10].

3 кесте – Қазақстан және оның кейбір аймақтарындағы ұн өнімдерін қайта өңдеу кәсіпорындарының өндірістік қуатты пайдалану дәрежесі (Қостанай, Солтүстік Қазақстан, Павлодар облыстары), 2018 жыл

Облыстар	Жыл басындағы қуаты	Жыл соңындағы қуаты	Есепті жылы қолданыстағы орташа жылдық қуаты	Шығарылған өнім немесе өңделген шикізаттың саны	Есепті жылы орташа жылдық қуатты пайдалану, %
Бидай мен меслиннің (бидай мен қара бидайдың қоспасы) ұсақ тартылған ұны, тонна					
Қазақстан Республикасы	9 973 252	10 644 511	9 658 515	3 622 075	37,5
Қостанай	2 329 862	2 590 824	2 507 213	1 121 559	44,7
Павлодар	157 955	193 392	158 717	55 522	35,0
Солтүстік Қазақстан	1 118 451	1 349 816	1 150 466	369 989	32,2
Өзге де дәнді дақылдардан жасалған жарма, ірі тартылған ұн және түйіршіктер мен өнімдер, тонна					
Қазақстан Республикасы	143 226	161 468	138 485	60 038	43,4

Рынок продовольственной продукции

3 кестенің жалғасы

Қостанай	6 392	6 392	6 392	3 571	55,9
Павлодар	58 512	62 102	60 152	21 235	35,3
Солтүстік Қазақстан	х	х	х	х	14,5
Жаңа піскен нан, тонна					
Қазақстан Республикасы	687 145	686 856	667 736	233 947	35,0
Қостанай	37 071	37 519	37 519	19 804	52,8
Павлодар	37 185	38 099	37 475	9 605	25,6
Солтүстік Қазақстан	33 702	33 356	33 359	14 677	44,0
Макарондар, кеспе, кускус және ұннан жасалған ұқсас өнімдер, тонна					
Қазақстан Республикасы	324 249	344 286	320 498	157 724	49,2
Қостанай	34 479	34 479	х	28 647	83,1
Павлодар	12 216	12 216	12 216	6 577	53,8
Солтүстік Қазақстан	63 820	81 020	78 153	18 615	23,8

Тұжырымдар.

Қорытындылай келе Қазақстандағы ұн өнімдерін қайта өңдейтін кәсіпорындар өндіріс қуатын толық пайдалана алмай отыр. Сол себепті келесі ұсыныстарды жасауға болады.

1. Ұн фабрикаларының бәсекеге қабілеттілігі, олардың қаржылық тұрақтылығы, тиімділігі және одан әрі дамуы өнімнің түріне байланысты.

2. Ұн өнімдерінің асортименті неғұрлым көп болса, соғұрлым дайын өнім сауда секторына жіберіледі, халықтың әр түрлі топтарына сұраныс соғұрлым жоғары болады және кәсіпорындардың қаржылық тұрақтылығы жоғарылайды.

3. Қазақстанда ұнды қайта өңдеу және өндіріс процестерін автоматтандыру саласында озық технологияларды енгізу маңызды.

4. Ұн өңдейтін кәсіпорындар өнімдерінің сапасына нұқсан келтірместен олардың өзіндік құнын төмендету қажет.

5. Қайта өңдеу өнеркәсібінің өндірістік қуаттарын толығымен пайдалану нәтижесінде ішкі нарық экологиялық таза және қолжетімді ұн өнімдерімен толық қамтамасыз етіледі, халықаралық нарықтардағы қазақстандық ұн өнімдерінің бәсекеге қабілеттілігі артады.

6. Қазақстанда диірменнің өндірістік қуаттарын толық пайдалану Қазақстан үшін азық-түлік қауіпсіздігін қамтамасыз етуде, ауыл шаруашылық кәсіпорындарын дамытуда, шағын және орта бизнесті дамытуда және жаңа жұмыс орындарын құруда ерекше маңызды.

Әдебиеттер тізімі

1 Джусибалиева, А.К. Анализ развития пищевой промышленности и АПК Казахстана в условиях ЕАЭС [Текст] / А.К. Джусибалиева // Казахстан. Спектр.-2016.-№4 (78).- С. 76-91.

2 Жусупов, Е.А. Technologies and mechanisms of sustainable development of agriculture of the Republic of Kazakhstan [Текст] / Е.А. Жусупов// Вестник Карагандинского универ-

ситета. Серия Экономика.- 2019.- №2 (94).- PP. 168-174.

3 KAZDATA - маркетинговые технологии. - 2019.- (<http://www.blog.kazdata.kz>).

4 Аймурзина, Б.Т. Қазақстанның аграрлық секторының азық-түлік қауіпсіздігін қамтамасыз етудегі рөлі [Текст] / Б.Т. Аймурзина, М.Ж. Каменова, М. Батай // Проблемы агрорынка. – 2019. - №2. - Б. 20-26.

5 Капанова, С.Т. Қазақстан халқы үшін азық-түліктің экономикалық қолжетімділігі [Текст] / С.Т. Капанова, А.И.Гиззатова, С.М. Есенгалиева // Проблемы агрорынка. – 2019. - №1. – Б.48-55.

6 Статистические данные. Комитет статистики МНЭ РК.-2018.- (<http://www.stat.kz>).

7. Мукомольные корпорации Казахстана преодолели кризисный период и нарастили производство муки.- 2017. -(**Ошибка! Недопустимый объект гиперссылки.**)

8 Жалтырова, О.И. Повышение экономической эффективности мукомольного производства на основе регулирования затрат (на материалах предприятий Павлодарской области) [Текст]: монография.- Астана: КазАТУ, 2019.- 162 с.

9 Қазақстан Республикасы мемлекеттік кірістер комитеті.- 2019.- (**Ошибка! Недопустимый объект гиперссылки.**)

10 Биржанова, А. Современное состояние промышленности в Республике Казахстан.- 2014.- (<http://www.be5.biz/ekonomika/1/r2014/2345.htm>).

Әдебиеттер тізімі

1 Dzhusibalieva, A.K. Analiz razvitiya pishhevoj promyshlennosti i APK Kazahstana v usloviyah EAJeS [Tekst] / A.K. Dzhusibalieva // Kazakhstan. Spekr.-2016.-№4 (78) - S. 76-91.

2 Zhupov, E.A. Technologies and mechanisms of sustainable development of agriculture of the Republic of Kazakhstan [Tekst] / E.A. Zhupov// Vestnik Karagandinskogo universiteta. Seriya Jekonomika.- 2019.- №2 (94).- PP. 168-174.

3 KAZDATA - marketingovye tehnologii.- 2019.- (http:// www.blog.kazdata.kz).

4 Ajmurzina, B.T. Қазақстанның аграрлық секторының азық-тылік қауіпсіздігін қамтамасыз етудегі рөлі [Текст] / B.T. Ajmurzina, M.Zh. Kamenova, M. Bataj // Problemy agrorynka. – 2019. - №2. - B. 20-26.

5 Kapanova, S.T. Қазақстан халқы үшін азық-тыліктің экономикалық қолжетімділігі [Текст] / S.T. Kapanova, A.I.Gizzatova, S.M. Esengali-eva // Problemy agrorynka.- 2019.-№1.-B.48-55.

6 Statisticheskie dannye. Komitet statistiki MNJe RK.-2018.- (http://www.stat.kz).

7 Mukomol'nye korporacii Kazakhstana pre-odoleli krizisnyj period i narastili proizvodstvo

muki.-2017.- (http:// www.forbes.kz/news/2017/ 01/26/ newsid_133640).

8 Zhaltyrova, O.I. Povyshenie jekonomich-eskoj jeffektivnosti mukamol'nogo proizvodstva na osnove regulirovanija zatrat (na materialah predpriyatij Pavlodarskoj oblasti) [Текст]: mono-grafija.-Astana: KazATU, 2019.- 162 s.

9 Қазақстан Республикасы мемлекеттік кiрiстер комитетi.- 2019.- (http://www.kgd.gov.kz/ kk/exp_trade_files).

10 Birzhanova, A. Sovremennoe sostojanie promyshlennosti v Respublike Kazahstan.- 2014.- (http://www.be5.biz/ekonomika1/ r2014/ 2345.htm).

МРНТИ 06.71.07
УДК 338.439

ПРОИЗВОДСТВО МОЛОКА В РЕСПУБЛИКЕ КАЗАХСТАН: СОСТОЯНИЕ И ПРОБЛЕМЫ

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫНДА СҮТ ӨНДІРУ: ЖАҒДАЙЫ МЕН МӘСЕЛЕЛЕРІ

MILK PRODUCTION IN THE REPUBLIC OF KAZAKHSTAN: STATE AND PROBLEMS

А.Н. КАРАБАЕВА*

магистр сельского хозяйства и развития сельских территорий

Г.Я. ГУСЕВА

старший научный сотрудник

А.Н. САДЫКОВ

магистр экономики

Казахский НИИ экономики агропромышленного комплекса и развития сельских территорий, Алматы, Казахстан

aikarabaeva@gmail.com

А.Н. ҚАРАБАЕВА

ауылшаруашылық және ауылдық аумақтарды дамыту магистрі

Г.Я. ГУСЕВА

аға ғылыми қызметкер

А.Н. САДЫҚОВ

экономика магистрі

Қазақ аграрлық-өнеркәсіптік кешенінің экономикасы және ауылдық аумақтарды дамыту ғылыми-зерттеу институты, Алматы, Қазақстан

A.N. KARABAEVA

Master in Agriculture and Rural Development

G.Y. GUSEVA

Senior Researcher

A.N. SADYKOV

Master of Economics

Kazakh research institute of economy of agro-industrial complex and rural development, Almaty, Kazakhstan

Аннотация. Исследован системный подход к организации производства молока в Казахстане, выявлены причины, сдерживающие его устойчивое развитие. Показаны особенности функционирования различных форм хозяйствования. Рассмотрена тенденция опережающего роста производственных затрат на единицу продукции по отношению к увеличению